https://doi.org/10.59295/ierm2025.24 CZU [351.74:620.9]:502/504(478)

ASIGURAREA SECURITĂȚII ECONOMICE, ENERGETICE ȘI A RESURSELOR NATURALE DIN PERSPECTIVA APLICĂRII STRATEGIEI SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA[1]

ENSURING ECONOMIC, ENERGY AND NATURAL RESOURCE SECURITY FROM THE PERSPECTIVE OF IMPLEMENTING THE NATIONAL SECURITY STRATEGY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Serghei SPRINCEAN, ***doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM,***
e-mail: sprinceans@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-7411-9958

Nicolae PARCEVSCHI
Centrului de Geografie Istorică Militară din Republica Moldova Școala doctorală Științe Sociale, USM, doctorand
e-mail: parcevschiinicolai@mail.ru

Rezumat: *În articol se analizează diversitatea de aspecte care poate contribui la asigurarea securității economice, energetice și a resurselor de mai multe tipuri de care dispune Republica Moldova. Resursele energetice și naturale constituie pilonii fundamentali ai economiei naționale moldovenești. Republica Moldova, fiind o țară cu resurse naturale limitate și fără acces la mare, depinde în mare măsură de importuri energetice și de gestionarea eficientă a resurselor interne, în special a apei și terenurilor agricole. Asigurarea unei alimentări stabile cu energie electrică, gaze naturale și apă este vitală pentru funcționarea continuă a industriilor, agriculturii și sectorului serviciilor. Orice întrerupere în aprovizionare poate genera pierderi economice majore, afectând productivitatea și competitivitatea pe piață. Rezultatele studiului relevă importanța securizării economiei, resurselor naturale și a accesului la sursele de energie. Concluziile expuse la final remarcă importanța, din perspectiva Strategiei Naționale de Securitate a RM de a consolida reziliența socială în RM prin fortificarea securității economice și energetice, dar mai cu seamă se subliniază stringenta necesitate de consolidare a securității resurselor în general, și a resurselor naturale, în mod special, pentru un viitor sustenabil.*

[1] Articolul este elaborat în cadrul subprogramului de cercetare: 01.05.01 „*Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice”* și în cadrul proiectului „*Camps and Camp-Like Settings in Urban Environments: Bridging Humanitarian and Development Activities”*, finanțat de SNIS.

Cuvinte-cheie: *securitate economică, securitate energetică, securitatea resurselor naturale, Strategia Securității Naționale, context geopolitic*

Abstract: *The article analyzes the diversity of aspects that can contribute to ensuring the economic, energy and resource security of the Republic of Moldova. Energy and natural resources constitute the fundamental pillars of the Moldovan national economy. The Republic of Moldova, being a country with limited natural resources and without access to the sea, depends largely on energy imports and the efficient management of internal resources, especially water and agricultural land. Ensuring a stable supply of electricity, natural gas and water is vital for the continuous functioning of industries, agriculture and the service sector. Any interruption in supply can generate major economic losses, affecting productivity and competitiveness in the market. The results of the study reveal the importance of securing the economy, natural resources and access to energy sources. The conclusions presented at the end highlight the importance, from the perspective of the National Security Strategy of the Republic of Moldova, of consolidating social resilience in the Republic of Moldova by strengthening economic and energy security, but especially emphasize the urgent need to consolidate resource security in general, and natural resources in particular, for a sustainable future.*

Keywords: *economic security, energy security, natural resource security, National Security Strategy, geopolitical context*

Introducere

Securitatea resurselor reprezintă starea și capacitatea unui stat de a asigura accesul continuu, fiabil și sustenabil la resursele esențiale pentru funcționarea sa economică, socială și de mediu. În cazul Republicii Moldova, securitatea resurselor include în mod special accesul și gestionarea eficientă a resurselor energetice (energie electrică, gaze naturale, produse petroliere), a resurselor de apă, precum și a altor resurse naturale critice pentru dezvoltarea durabilă a țării [1, p. 81].

Această dimensiune a securității face parte integrantă din cadrul mai larg al securității naționale, care, conform Strategiei Securității Naționale a Republicii Moldova, este definită ca un ansamblu de concepte, norme juridice și acțiuni orientate spre promovarea și protejarea intereselor naționale prin identificarea, prevenirea și contracararea amenințărilor și riscurilor cu impact asupra securității statului [2]. Astfel, securitatea resurselor este o componentă esențială a securității umane și naționale, care trebuie abordată prin politici integrate și coordonate .

Securitatea resurselor este esențială pentru stabilitatea și dezvoltarea Republicii Moldova din mai multe perspective interconectat. Resursele energetice și naturale constituie pilonii fundamentali ai economiei naționale. Republica Moldova, fiind o țară cu resurse naturale limitate și fără acces la mare, depinde în mare măsură de importuri energetice și de gestionarea eficientă a resurselor interne, în special a apei și terenurilor agricole [3, p. 99]. Asigurarea unei alimentări stabile cu energie electrică, gaze naturale și apă este vitală pentru funcționarea continuă a industriilor, agriculturii și sectorului serviciilor. Orice întrerupere în aprovizionare poate genera pierderi economice majore,

afectând productivitatea și competitivitatea pe piață. De exemplu, creșterea prețurilor la energie sau lipsa apei potabile pot duce la scumpirea produselor și servicii, afectând negativ consumatorii și mediul de afaceri. În plus, dependența excesivă de anumite surse externe, precum gazul rusesc, expune economia la riscuri geopolitice și economice, ceea ce subliniază necesitatea diversificării surselor și modernizării infrastructurii energetice [4, p. 10].

Metodologia cercetării

Din perspectiva metodologiei utilizate în studiu vom remarca că accesul constant și echitabil la resurse esențiale, precum apa potabilă și energia, reprezintă un pilon fundamental pentru bunăstarea populației și coeziunea socială în Republica Moldova [5]. Lipsa sau perturbarea acestui acces poate genera consecințe grave, inclusiv tensiuni sociale, sărăcie accentuată și migrație externă, fenomen deja semnificativ în țară. În Republica Moldova, aproximativ 67% din populație are acces la sisteme centralizate de alimentare cu apă potabilă, cu o diferență semnificativă între mediul urban (95%) și cel rural (aproximativ 40%). Prin urmare, metodologic analizând, accesul constant și echitabil la resurse esențiale reprezintă o prismă conceptuală importantă pentru o reflexie profundă și analiză sistemică a celorlalte aspecte ale domeniului securității .

Rezultatele investigației

Deși s-a înregistrat o creștere importantă a infrastructurii de alimentare cu apă în zonele rurale, sistemele de canalizare și epurare a apelor uzate sunt insuficiente și nefuncționale în multe localități [6, p. 161]. Doar 22,2% din populația țării are acces la canalizare, iar stațiile de epurare sunt adesea nefuncționale, ceea ce conduce la poluarea apelor de suprafață și afectează calitatea apei destinată consumului și irigațiilor agricole [7, p. 190].

Poluarea apelor afectează direct sănătatea publică, deoarece apa contaminată utilizată pentru irigații poate expune consumatorii la riscuri de îmbolnăvire. De asemenea, calitatea apei este influențată de factori externi, cum ar fi gestionarea hidraulică a fluviului Nistru de către Ucraina, care poate reduce debitul disponibil pentru alimentarea cu apă a unor regiuni din Moldova [8, p. 106].

Accesul limitat la resurse esențiale afectează nu doar sănătatea publică, prin expunerea la condiții nesigure de igienă și poluare, ci și educația și calitatea vieții în general. Lipsa infrastructurii adecvate pentru apă și energie reduce capacitatea comunităților de a se dezvolta și de a atrage investiții, perpetuând astfel inegalitățile sociale și economice. În educație, de exemplu, deficitul de resurse tehnologice limitează accesul egal la oportunități de învățare moderne, deși există inițiative pentru digitalizarea școlilor în Republica Moldova [9, p. 213].

În contextul migrației externe semnificative, dificultățile în asigurarea resurselor esențiale pot amplifica nemulțumirile sociale și pot conduce la instabilitate. Lipsa accesului echitabil la apă și energie poate alimenta frustrările populației, în special în zonele rurale, unde infrastructura este mai deficitară. Aceasta poate determina creșterea migrației externe, afectând coeziunea socială și dezvoltarea durabilă a țării [10, p. 53].

Pentru a preveni aceste efecte negative, Republica Moldova are în vedere mai multe priorități strategice:

- Extinderea și modernizarea sistemelor de alimentare cu apă și canalizare, inclusiv construirea și funcționarea stațiilor de epurare a apelor uzate pentru toate localitățile urbane și agenții economici.
- Implementarea unui management integrat al resurselor de apă, ținând cont de schimbările climatice și de gestionarea transfrontalieră a râurilor Nistru și Prut.
- Creșterea suprafețelor împădurite pentru a contribui la protecția mediului și la menținerea resurselor naturale.
- Promovarea accesului echitabil la tehnologie și energie în educație și alte sectoare, pentru reducerea decalajelor sociale și stimularea dezvoltării economice.

Aceste măsuri sunt esențiale pentru menținerea stabilității sociale, prevenirea conflictelor interne și asigurarea unui trai decent pentru toți cetățenii Republicii Moldova [11, p. 508]. Astfel, accesul echitabil la resurse esențiale este un element cheie în consolidarea rezilienței comunităților și în promovarea unei dezvoltări durabile și inclusive [12, p. 556].

Gestionarea sustenabilă a resurselor naturale este crucială pentru protecția mediului și adaptarea la schimbările climatice, care au un impact direct asupra disponibilității și calității resurselor, în special a apei și a surselor de energie regenerabilă. Republica Moldova se confruntă cu provocări majore legate de schimbările climatice, cum ar fi secetele prelungite și inundațiile, care afectează agricultura, resursele de apă și biodiversitatea [13, p. 188]. O gestionare necorespunzătoare poate duce la degradarea mediului, reducerea capacității de producție agricolă și la pierderi economice și sociale. Prin urmare, securitatea resurselor implică și adoptarea unor politici și tehnologii care să asigure utilizarea eficientă și protejarea durabilă a mediului, contribuind totodată la reducerea vulnerabilității țării în fața fenomenelor climatice extreme [14, p. 9].

Republica Moldova se află într-un context geopolitic și economic extrem de complex, marcat de tensiuni regionale majore, în special din cauza conflictului armat din Ucraina și a instabilității din vecinătate, care influențează direct securitatea resurselor țării. Această situație accentuează vulnerabilitățile Moldovei, în special în domeniul energetic, unde dependența de importuri externe este foarte ridicată, iar infrastructura critică este învechită și fragilă [15, p. 31].

Republica Moldova nu dispune de resurse energetice proprii semnificative și acoperă peste 80% din necesarul de energie electrică prin importuri, majoritatea provenind din Ucraina, regiunea transnistreană (centrala pe gaz Cuciurgan) și România. Această dependență face ca statul Republica Moldova să fie extrem de vulnerabilă la întreruperi în aprovizionare, fluctuații de preț și presiuni geopolitice, în special în contextul agresiunii militare ruseşti asupra Ucrainei, care a generat o criză energetică majoră în regiune [16, p. 22].

Istoric, Republica Moldova a fost puternic dependentă de gazul rusesc, care a fost folosit frecvent ca instrument politic de presiune, cu crize semnificative în 2006 și 2009, iar în 2024 Gazprom a sistat livrările, invocând datorii neplătite, ceea ce a agravat și mai

mult situația energetică a RM. Această dependență a limitat opțiunile politice și economice ale Republicii Moldova, făcând-o vulnerabilă la influențe externe [17, p. 257].

În ultimii ani, guvernul RM a făcut pași importanți pentru reducerea acestei dependențe, prin proiecte de interconectare energetică cu Uniunea Europeană și România, precum construcția gazoductului Iași-Chișinău și interconectorul de gaze de la Ungheni, care permit accesul la surse alternative de energie [18]. Aceste inițiative au rolul de a diminua influența infrastructurii energetice controlate din regiunea transnistreană și de a spori securitatea energetică a RM, potrivit mai multor analiști și factori de decizie [19]. De asemenea, Republica Moldova a început să dezvolte sectorul energiei regenerabile, cu o triplare a capacităților instalate în ultimii ani, în special panouri solare, care în unele zile pot asigura până la 20-40% din consumul energetic al malului drept . Țara s-a angajat să atingă un obiectiv ambițios de 30% din consumul energetic din surse regenerabile până în 2030, aderând la Alianța Internațională pentru Energie Solară (ISA).

Pe lângă dependența energetică, Republica Moldova se confruntă cu riscuri generate de infrastructura învechită, care agravează vulnerabilitatea în fața șocurilor externe. Sistemul energetic are o arhitectură sovietică, care nu permite autosuficiența și este expusă la manipulări de piață și presiuni politice [20, p. 311]. Importurile de energie electrică din România sunt vulnerabile deoarece traseul trece prin Ucraina și regiunea transnistreană, controlată de autorități pro-ruse, ceea ce sporește riscurile de Securitate. În acest context geopolitic tensionat, securitatea resurselor devine o prioritate strategică esențială pentru Republica Moldova [21, p. 353]. Guvernul a inclus această dimensiune în Strategia de Securitate Națională, subliniind necesitatea diversificării surselor energetice, protejării infrastructurii critice și consolidării capacității de răspuns la crize [22, p. 605].

O economie stabilă, bazată pe o gestionare responsabilă a resurselor, este vitală pentru menținerea stabilității sociale și economice, precum și pentru creșterea rezilienței țării în fața unor eventuale șocuri externe, fie ele geopolitice, economice sau climatice. Republica Moldova se află într-un proces de tranziție și adaptare la un mediu geopolitic dificil, încercând să-și asigure securitatea energetică și economică prin diversificare, modernizare și integrare în piețele europene, în paralel cu dezvoltarea durabilă a resurselor regenerabile, pentru a reduce vulnerabilitățile și a spori stabilitatea pe termen lung [23, p. 48].

Astfel, securitatea resurselor naturale în Republica Moldova este o componentă esențială care susține stabilitatea economică, coeziunea socială și protecția mediului, fiind indispensabilă pentru dezvoltarea durabilă și pentru consolidarea poziției țării în context regional și global [24, p. 130].

Republica Moldova se bazează pe câteva resurse naturale critic de esențiale pentru funcționarea sa economică și socială: apa, energia și alte resurse naturale. Apa este o resursă vitală pentru consumul populației, agricultură și industrie, însă gestionarea acesteia este adesea afectată de infrastructura învechită și de schimbările climatice [25, p. 244].

Sectorul energetic este unul dintre cele mai sensibile domenii, Moldova fiind puternic dependentă de importurile de gaze naturale și energie electrică, în special din regiunea transnistreană și din Federația Rusă [26, p. 8]. Infrastructura energetică include centrale electrice, rețele de transport și distribuție, precum și interconexiuni cu țările vecine, în special România, care sunt vitale pentru asigurarea unui flux constant și sigur de energie.

Alte resurse naturale, cum ar fi terenurile agricole, pădurile și biomasa, sunt de asemenea importante, dar vulnerabile la degradare și la efectele schimbărilor climatice [27, p. 111].

Trebuie specificate în mod expres vulnerabilitățile specifice Republicii Moldova, precum amplasarea geografică și impactul conflictului regional. Asadar, Republica Moldova se află într-o zonă geopolitică sensibilă, la granița cu Ucraina, țară aflată în conflict militar prelungit, ceea ce amplifică riscurile asupra securității resurselor [28, p. 82]. Amplasarea geografică face ca infrastructura energetică a RM să depindă de rute care traversează teritoriul Ucrainei și regiunea transnistreană, o zonă separatistă cu o situație politică și de securitate instabilă. De exemplu, linia electrică Isaccea-Vulcănești-MGRES traversează teritoriul ucrainean și centrala electrică din regiunea transnistreană, ceea ce reprezintă o vulnerabilitate majoră în cazul unor întreruperi sau atacuri [29, p. 191].

Conflictul regional și tensiunile geopolitice au dus la sistarea livrărilor de gaze naturale către regiunea transnistreană începând cu 1 ianuarie 2025, accentuând riscurile pentru stabilitatea sectorului energetic al întregii țări. Această situație a evidențiat dependența ridicată a Moldovei de surse externe și a catalizat măsuri urgente pentru diversificarea și securizarea aprovizionării cu energie [30, p. 39]. În plus, politicile de șantaj energetic ale Federației Ruse și politicizarea comerțului cu resurse energetice sporesc vulnerabilitățile economice și sociale ale țării [31, p. 59].

Impactul schimbărilor climatice este extrem de mare asupra resurselor naturale, în special asupra securității alimentării cu apă. Schimbările climatice reprezintă o amenințare majoră pentru securitatea resurselor naturale în Republica Moldova [32, p. 232]. Fenomenele extreme, precum secetele prelungite, valurile de căldură și inundațiile, afectează direct disponibilitatea și calitatea apei, dar și productivitatea agricolă. Republica Moldova se confruntă cu o creștere a frecvenței și intensității acestor fenomene, ceea ce pune presiune suplimentară pe resursele de apă potabilă și irigații [33, p. 75].

Securitatea alimentării cu apă este astfel vulnerabilă, iar infrastructura existentă, adesea învechită și insuficient modernizată, nu face față acestor provocări. Gestionarea ineficientă a resurselor de apă poate conduce la crize locale, afectând sănătatea populației și producția agricolă, elemente esențiale pentru stabilitatea economică și socială a țării [34, p. 33].

În concluzie, contextul actual al securității resurselor în Republica Moldova este marcat de o serie de vulnerabilități specifice legate de dependența energetică, poziția geopolitică sensibilă și impactul tot mai accentuat al schimbărilor climatice. Aceste provocări impun adoptarea unor strategii integrate și investiții consistente pentru consolidarea rezilienței și independenței în gestionarea resurselor critice [35, p. 120].

Lipsa investițiilor în infrastructură și managementul resurselor, cu accent pe alimentarea cu apă, se numără printre provocările majore în domeniul securității resurselor naturale. Unul dintre cele mai acute impedimente în asigurarea securității resurselor în Republica Moldova este insuficiența investițiilor în infrastructura critică, în special în sistemele de alimentare cu apă [36, p. 598]. Rețeaua de apă potabilă și canalizare este în mare parte învechită, cu pierderi semnificative de apă și tehnologii depășite, ceea ce afectează calitatea și continuitatea serviciilor. Lipsa fondurilor suficiente pentru modernizarea și extinderea infrastructurii limitează capacitatea țării de a răspunde cererii

crescânde și de a gestiona eficient resursele de apă, mai ales în condițiile schimbărilor climatice [37, p. 71]. În plus, managementul resurselor este adesea afectat de fragmentarea instituțională și de lipsa unei politici integrate, ceea ce reduce eficiența utilizării și protecției acestora.

Printre riscurile climatice majore se numără secetă, inundații, variabilitatea crescută a precipitațiilor. Republica Moldova este tot mai vulnerabilă la fenomene climatice extreme, care pun în pericol securitatea resurselor naturale [38, p. 151]. Secetele prelungite reduc semnificativ disponibilitatea apei pentru consum uman, agricultură și industrie, iar inundațiile afectează infrastructura și terenurile agricole, provocând pierderi economice și sociale [39, p. 177]. Variabilitatea crescută a precipitațiilor, cu perioade alternante de secetă și ploi abundente, complică planificarea și gestionarea resurselor de apă și agravează riscul degradării solului și al eroziunii. Aceste riscuri climatice necesită măsuri urgente de adaptare și consolidare a rezilienței infrastructurii critice și a comunităților vulnerabile [40, p. 37].

Amenințările hibride și cibernetice care pot afecta infrastructurile critice și gestionarea resurselor, la fel se remarcă tot mai evident. Republica Moldova se confruntă cu un mediu de securitate regional volatil, marcat de acțiuni hibride orchestrate în special de Federația Rusă, care combină tactici militare, cibernetice, economice și dezinformare. Aceste acțiuni vizează destabilizarea situației interne și subminarea încrederii în instituțiile statului, inclusiv în gestionarea resurselor critice. Atacurile cibernetice asupra infrastructurilor energetice și de apă pot provoca întreruperi majore, afectând securitatea națională și bunăstarea populației. Combaterea acestor amenințări necesită modernizarea capacităților de apărare cibernetică și cooperare internațională sporită [41, p. 42].

Vulnerabilitățile politice și de guvernanță reprezintă o problemă majoră care afectează securitatea resurselor în Republica Moldova, având implicații profunde asupra stabilității și dezvoltării durabile a țării. Sistemul politic și administrativ este caracterizat de o serie de deficiențe care subminează capacitatea statului de a gestiona eficient și transparent resursele critice, precum energia și apa [42, p. 150].

Contextul politic intern, uman și de mobilizare legat de securitatea resurselor în Republica Moldova este marcat de o dinamică complexă, influențată de diviziunile profunde din societate, tensiunile geopolitice și provocările interne legate de guvernanță și coeziune socială [43, p. 276].

Republica Moldova se află într-un echilibru fragil între forțele pro-europene și cele pro-ruse, o divizare care influențează decisiv politicile privind securitatea resurselor. Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS), condus de președinta Maia Sandu, promovează integrarea europeană, reforme anti-corupție și diversificarea surselor energetice, considerând securitatea resurselor un element cheie pentru stabilitatea economică și socială. În opoziție, Partidul Socialiștilor (PSRM), cu o bază solidă în regiuni precum Găgăuzia și Transnistria, susține menținerea legăturilor strânse cu Rusia și o politică de neutralitate, fiind sceptic față de integrarea europeană și reformele propuse [44, p. 346].

Alegerile prezidențiale din 2024 și referendumul pentru aderarea la UE au evidențiat aceste diviziuni: Maia Sandu a câștigat al doilea mandat cu aproximativ 55% din voturi, însă în regiunile pro-ruse precum Găgăuzia și Transnistria sprijinul pentru ea a

fost redus, iar referendumul a trecut la limită (50,35% „pentru"), reflectând o societate profund polarizată. Această polarizare complică implementarea unor strategii coerente de securitate a resurselor, întrucât regiunile cu orientare pro-rusă pot bloca sau sabota inițiativele guvernamentale, iar influența Rusiei prin dezinformare și presiuni politice rămâne un factor destabilizator [45, p. 46].

Contextul uman și social, Republica Moldova se confruntă cu o populație divizată nu doar politic, ci și identitar, între cei care se identifică cu valorile europene și cei care păstrează legături culturale și economice cu Rusia. Această dualitate afectează gradul de mobilizare și acceptare a politicilor privind securitatea resurselor, în special în zonele rurale și autonome, unde accesul la informație este limitat și unde propaganda rusă este intensă [46, p. 105]. Migrația externă masivă, cauzată de sărăcie, lipsa oportunităților și instabilitatea economică, slăbește capitalul uman și capacitatea de mobilizare internă. În același timp, creșterea prețurilor la energie și dificultățile în asigurarea accesului la resurse esențiale pot genera nemulțumiri sociale și proteste, mai ales în contextul crizelor energetice recente care au afectat puternic nivelul de trai.

Mobilizarea pentru securitatea resurselor

Guvernul și societatea civilă încearcă să mobilizeze resursele și să crească conștientizarea importanței securității resurselor prin:

Promovarea reformelor structurale pentru diversificarea surselor energetice și modernizarea infrastructurii critice, în special prin proiecte de interconectare cu UE și dezvoltarea energiei regenerabile

- Consolidarea comunicării strategice și combaterea dezinformării, pentru a reduce polarizarea și a crește sprijinul public pentru politicile de securitate energetică și de resurse
- Implicarea tinerilor și a mediului academic în inițiative de educație și advocacy, pentru a crea o cultură a responsabilității față de resurse și pentru a stimula participarea civică.
- Cooperarea cu partenerii externi, în special Uniunea Europeană, pentru asigurarea sprijinului tehnic și financiar în implementarea strategiilor de securitate a resurselor și pentru întărirea rezilienței față de amenințările hibride și geopolitice

Contextul politic intern al Republicii Moldova, marcat de diviziuni profunde și influențe externe, complică gestionarea securității resurselor, însă recunoașterea acestei probleme ca prioritate strategică oferă o bază pentru mobilizarea societății și instituțiilor. Echilibrul între reforme, comunicare eficientă și cooperare internațională este esențial pentru a depăși provocările interne și a asigura un acces stabil și echitabil la resurse, factor indispensabil pentru stabilitatea și dezvoltarea durabilă a țării [47, p. 533].

Un factor esențial îl constituie corupția endemică, care afectează toate nivelurile guvernării și instituțiilor publice. Corupția generează alocări ineficiente ale resurselor, favorizează interesele particulare în detrimentul interesului public și reduce încrederea cetățenilor în instituțiile statului. Aceasta conduce la o utilizare necorespunzătoare a fondurilor publice destinate infrastructurii și serviciilor esențiale, precum modernizarea

rețelelor de alimentare cu apă sau dezvoltarea infrastructurii energetice [48, p. 119]. Corupţia poate determina blocaje în implementarea reformelor necesare pentru adaptarea la noile provocări de securitate, inclusiv cele legate de schimbările climatice sau ameninţările hibride.

Lipsa transparenței în procesul decizional agravează această situație, deoarece deciziile privind gestionarea resurselor sunt adesea luate fără consultarea publică sau fără o informare adecvată a societății civile. Această opacitate facilitează manipularea intereselor economice și politice și limitează responsabilizarea actorilor implicați. În sectorul energetic, de exemplu, tarifele și contractele pot fi negociate în condiții netransparente, ceea ce crește riscul de abuzuri și afectează securitatea aprovizionării [49, p. 157].

Guvernanța deficitară se manifestă și prin instabilitatea și fragmentarea instituțională, unde responsabilitățile sunt adesea neclare sau suprapuse, iar capacitatea administrativă este limitată. Aceasta împiedică o coordonare eficientă între diferitele instituții responsabile de securitatea resurselor și de protecția mediului. Influența unor actori politici sau economici cu legături externe, în special din partea Federației Ruse, contribuie la subminarea suveranității și la creșterea vulnerabilităților interne, inclusiv prin finanțarea unor grupuri politice sau campanii de dezinformare care afectează stabilitatea politică și socială [50, p. 66].

Aceste vulnerabilități politice și de guvernanță au un impact direct asupra securității resurselor, deoarece ele limitează capacitatea statului de a implementa politici coerente, eficiente și durabile în domeniul energetic, al gestionării apei și al protecției mediului. Pentru a reduce aceste riscuri, este esențială consolidarea statului de drept, creșterea transparenței și responsabilității instituțiilor, combaterea corupției și implicarea activă a societății civile în procesul decizional. Doar prin astfel de măsuri se poate asigura o guvernanță robustă, capabilă să protejeze și să valorifice în mod durabil resursele esențiale pentru securitatea națională a Republicii Moldova [51, p. 149].

Aceste provocări majore impun o abordare integrată și strategică, care să includă investiții în infrastructură, politici adaptate la schimbările climatice, întărirea capacităților de apărare cibernetică și reforme profunde în guvernanță, pentru a asigura securitatea durabilă a resurselor în Republica Moldova [52, p. 463].

Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova, aprobată recent, subliniază importanța asigurării securității resurselor ca parte integrantă a securității naționale și a dezvoltării durabile a țării. Documentul stabilește ca obiectiv principal protejarea suveranității, independenței și integrității teritoriale, dar și garantarea prosperității cetățenilor printr-un sistem de securitate și apărare eficient și rezilient. În acest context, strategia include direcții clare pentru consolidarea capacității naționale de a gestiona riscurile și amenințările la adresa resurselor critice, precum energia și apa, printr-o abordare multidimensională și integrată [53, p. 54]. Aceasta vizează prevenirea, minimizarea și neutralizarea provocărilor, inclusiv cele generate de factori externi și interni, cum ar fi schimbările climatice, amenințările hibride și vulnerabilitățile infrastructurii critice

Modernizarea infrastructurii și investiții în tehnologii sustenabile pentru gestionarea resurselor de apă și alte resurse naturale, la fel se remarcă a un aspect important. Un pilon central al strategiei este modernizarea infrastructurii critice, în special în sectorul

energetic și al alimentării cu apă. Republica Moldova trebuie să investească în tehnologii moderne și sustenabile care să asigure o utilizare eficientă și protejarea durabilă a resurselor naturale, reducând pierderile și impactul negativ asupra mediului [54, p. 30]. Aceasta include reabilitarea rețelelor de apă și canalizare, implementarea sistemelor inteligente de management al energiei și promovarea surselor regenerabile de energie, cum ar fi energia solară și eoliană, pentru a reduce dependența de importuri și vulnerabilitatea la șocuri externe. Investițiile sunt esențiale pentru creșterea rezilienței infrastructurii și pentru adaptarea la schimbările climatice, asigurând continuitatea și calitatea serviciilor esențiale pentru populație și economie [55, p. 264].

Se impune consolidarea capacităților operaționale și de răspuns la amenințări hibride și cibernetice, inclusiv crearea și dezvoltarea rețelelor CERT naționale. Consolidarea capacităților operaționale și de răspuns la amenințări hibride și cibernetice reprezintă o prioritate strategică pentru Republica Moldova, având în vedere creșterea numărului și complexității atacurilor cibernetice asupra infrastructurilor critice ale țării [56, p. 220]. Strategia națională prevede dezvoltarea și întărirea sistemelor de apărare cibernetică, precum și crearea și consolidarea rețelelor CERT (Computer Emergency Response Teams) naționale, care sunt esențiale pentru detectarea, prevenirea și gestionarea incidentelor cibernetice.

În ultimii ani, Republica Moldova a fost țința a sute de atacuri cibernetice, vizând instituții guvernamentale, servicii publice și infrastructuri critice, inclusiv sistemele energetice și de alimentare cu apă. Aceste atacuri, adesea atribuite unor actori statali sau grupări cibernetice sofisticate, urmăresc destabilizarea funcționării statului și compromiterea securității naționale. În acest context, capacitățile actuale de apărare cibernetică sunt considerate modeste, însă autoritățile intensifică eforturile pentru consolidarea lor, inclusiv prin sprijinul partenerilor externi [57, p. 522].

Crearea rețelelor CERT naționale este o măsură cheie, având rolul de a coordona răspunsul la incidentele cibernetice, de a monitoriza amenințările și de a disemina avertizări timpurii către instituțiile publice și private. Aceste echipe sunt responsabile pentru identificarea vulnerabilităților, investigarea atacurilor și colaborarea cu alte entități naționale și internaționale pentru schimbul de informații și bune practici. În paralel, se investește în formarea specialiștilor în securitate cibernetică, dezvoltarea infrastructurii tehnologice și implementarea unor proceduri standardizate de gestionare a incidentelor [58, p. 203].

Cooperarea internațională joacă un rol esențial în această strategie, facilitând accesul la expertiză, tehnologii avansate și sprijin operațional. Parteneriatele cu organizații precum NATO, UE și SUA permit Republicii Moldova să se alinieze la standardele internaționale de securitate cibernetică și să participe la exerciții comune, precum „Cyber Flood 2024”, care testează capacitatea de răspuns la crize cibernetice majore. De asemenea, instituțiile naționale, cum ar fi Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică (STISC), au fost întărite pentru a asigura coordonarea și implementarea măsurilor de protecție.

Consolidarea capacităților operaționale și de răspuns la amenințările hibride și cibernetice în Republica Moldova implică o abordare complexă, care combină dezvolta-

rea infrastructurii CERT, formarea profesională, investițiile tehnologice și cooperarea internațională, toate acestea fiind vitale pentru protejarea infrastructurilor critice și asigurarea securității naționale în fața unor riscuri tot mai sofisticate și persistente [59, p. 141].

Cooperarea internațională cu parteneri strategici precum Uniunea Europeană, NATO și Statele Unite reprezintă un pilon esențial în consolidarea securității resurselor în Republica Moldova, oferind sprijin tehnic, financiar și operațional pentru gestionarea provocărilor complexe cu care se confruntă RM [60, p. 479].

Uniunea Europeană a fost un partener-cheie în procesul de modernizare a sectorului de securitate și apărare al Republicii Moldova. Prin Instrumentul European pentru Pace (EPF), UE a alocat până în prezent aproximativ 137 de milioane de euro pentru consolidarea capacităților de apărare și sporirea rezilienței instituționale, inclusiv în domeniul protecției infrastructurilor critice, cum ar fi cele energetice și de alimentare cu apă. În plus, Misiunea de Parteneriat a UE în Moldova (EUPM), lansată în 2023, oferă asistență pentru dezvoltarea instituțională și combaterea amenințărilor hibride, contribuind la creșterea capacității de răspuns la crize și la consolidarea guvernanței în sectorul securității [61, p. 96].

Statele Unite și NATO oferă, de asemenea, sprijin tehnic și operațional prin programe de instruire, schimb de informații și echipamente moderne, care ajută la întărirea capacităților naționale de apărare cibernetică și gestionare a crizelor [62, p. 82]. Planul de colaborare dintre Republica Moldova și NATO pentru perioada 2025-2028 prevede implementarea standardelor occidentale în domeniul securității, sporind astfel reziliența țării în fața amenințărilor hibride și cibernetice [63, p. 39].

Cooperarea cu UE și NATO facilitează integrarea Republicii Moldova în sistemele regionale de securitate și energie, esențiale pentru diversificarea surselor de aprovizionare și reducerea dependenței energetice. Prin parteneriatele strategice, Moldova are acces la tehnologii avansate și bune practici în domeniul gestionării resurselor, ceea ce contribuie la modernizarea infrastructurii și la creșterea eficienței energetice [64, p. 543].

Parteneriatele internaționale oferă asistență și în domeniul adaptării la schimbările climatice, prin proiecte care vizează protecția resurselor naturale și dezvoltarea durabilă. De asemenea, cooperarea include măsuri pentru contracararea amenințărilor hibride, cum ar fi dezinformarea și atacurile cibernetice, prin schimb de informații și exerciții comune de răspuns la crize [65, p. 41].

Sprijinul tehnic, financiar și operațional din partea partenerilor strategici este vital pentru implementarea cu succes a strategiilor naționale de securitate și apărare. Acest ajutor contribuie la creșterea rezilienței Republicii Moldova, la protejarea infrastructurilor critice și la asigurarea stabilității economice și sociale, elemente fundamentale pentru prosperitatea și dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova [66, p. 92].

Astfel, cooperarea internațională cu UE, NATO și SUA este un element-cheie în consolidarea securității resurselor în Republica Moldova, oferind cadrul necesar pentru gestionarea eficientă a provocărilor actuale și pentru integrarea țării într-un sistem regional și global de securitate [67, p. 26].

Contextul militar-strategic regional al Republicii Moldova este definit de o istorie complexă, o situație actuală marcată de tensiuni geopolitice intense și o perspectivă

viitoare orientată spre consolidarea securității naționale în fața provocărilor regionale. După obținerea independenței în 1991, Republica Moldova a adoptat o poziție oficială de neutralitate, reflectată în Constituție, care interzice aderarea la alianțe militare. În această perioadă, Republica Moldova a moștenit o infrastructură militară și echipamente în mare parte sovietice, iar forțele armate au fost construite cu resurse limitate, concentrându-se pe apărarea teritorială și menținerea ordinii interne [68, p. 331].

Un punct critic a fost conflictul armat din Transnistria (1992), care a evidențiat vulnerabilitățile militare și strategice ale țării, precum și influența directă a Rusiei în regiune, prin prezența trupelor rusești în zona separatistă. Această situație a creat o stare de insecuritate permanentă și un factor destabilizator major în politica și securitatea Republicii Moldova [69, p. 10].

În contextul actual, Republica Moldova se confruntă cu o creștere semnificativă a riscurilor regionale, în special ca urmare a războiului din Ucraina început în 2022, care a amplificat tensiunile geopolitice în vecinătate și a adus amenințări directe și indirecte asupra securității naționale a RM [70, p. 180].

Pentru a răspunde acestor provocări, Moldova a intensificat cooperarea cu partenerii euro-atlantici, în special prin programul de parteneriat cu NATO pentru perioada 2025-2028. Acest program urmărește modernizarea și reformarea sectorului de securitate și apărare, menținând în același timp neutralitatea constituțională a RM. Cooperarea include modernizarea echipamentelor militare, instruirea personalului, dezvoltarea capacităților de răspuns la crize și întărirea apărării cibernetice, precum și combaterea dezinformării și a atacurilor hibride [71, p. 93].

În aprilie 2025, Republica Moldova a primit un nou pachet de asistență militară din partea Uniunii Europene, constând în sisteme moderne de apărare antiaeriană, menite să înlocuiască echipamentele sovietice învechite, cum ar fi sistemul S-125 Neva-M1. Aceste sisteme vor spori capacitatea Moldovei de a proteja spațiul aerian împotriva amenințărilor moderne, inclusiv drone, rachete și avioane de ultimă generație [72, p. 81].

De asemenea, Republica Moldova a achiziționat radare moderne pentru supravegherea spațiului aerian, inclusiv un radar mobil Ground Master 200 cu o rază de acțiune de 250 km și un sistem specializat pentru detectarea dronelor, cu livrare planificată în 2026. Aceste măsuri reflectă o orientare clară spre creșterea interoperabilității cu forțele occidentale și reducerea dependenței de tehnologia militară sovietică [73, p. 10].

Pe termen mediu și lung, Republica Moldova intenționează să continue consolidarea capacităților sale militare și de securitate prin:

- Extinderea și aprofundarea parteneriatului cu NATO, în cadrul programului Individual Partnership Program (IPPP) 2025-2028, care oferă un cadru adaptat pentru a răspunde provocărilor regionale fără a compromite neutralitatea țării
- Modernizarea infrastructurii militare și a echipamentelor, inclusiv dezvoltarea apărării antiaeriene și cibernetice, pentru a face față amenințărilor hibride și asimetrică.
- Creșterea capacității de gestionare a crizelor, inclusiv prin colaborarea cu parteneri europeni și internaționali pentru răspuns rapid la situații de urgență, cum ar fi dezastre naturale sau atacuri cibernetice.

– Menținerea unei poziții de neutralitate constituțională, dar cu o cooperare pragmatică și eficientă cu structurile euro-atlantice, pentru a asigura securitatea națională în condițiile unui mediu regional instabil.

Provocările majore rămân legate de presiunile exercitate de Rusia în regiune, prezența trupelor rusești în Transnistria și riscurile generate de conflictele din Ucraina. De asemenea, vulnerabilitățile economice și demografice ale RM pot limita ritmul și amploarea reformelor militare [74, p. 20].

Contextul militar-strategic al Republicii Moldova este marcat de o tranziție dificilă de la o moștenire sovietică la o arhitectură de securitate modernă, adaptată la noile realități regionale. Prin parteneriate strategice cu NATO și Uniunea Europeană, Republica Moldova își propune să-și întărească capacitățile de apărare, să-și protejeze suveranitatea și să contribuie la stabilitatea regională, menținându-și totodată în Constituție statutul de stat neutru. Această abordare echilibrată este esențială pentru a face față provocărilor viitoare și a asigura securitatea și dezvoltarea durabilă a țării.

Concluzii

Republica Moldova se confruntă cu un mediu de securitate regional și internațional caracterizat prin volatilitate și incertitudine, amplificate de conflictul din Ucraina și de acțiunile hibride orchestrate în special de Federația Rusă. Aceste amenințări includ atacuri cibernetice, dezinformare, șantaj energetic și presiuni politice menite să submineze suveranitatea și integritatea teritorială a țării, inclusiv prin influența asupra regiunii transnistrene. În plus, vulnerabilitățile interne, precum corupția, lipsa transparenței, guvernanța deficitară și infrastructura învechită, agravează riscurile legate de securitatea resurselor critice — apă, energie și alte resurse naturale. Schimbările climatice adaugă un strat suplimentar de complexitate, afectând disponibilitatea și calitatea resurselor, în special a apei.

Pentru a răspunde acestor provocări, Republica Moldova a elaborat strategii care vizează modernizarea infrastructurii, dezvoltarea capacităților de apărare cibernetică și răspuns la amenințările hibride, consolidarea guvernanței și transparenței, precum și intensificarea cooperării internaționale cu parteneri strategici precum UE, NATO și SUA. Aceste măsuri sunt integrate în Strategia Națională de Securitate și urmăresc creșterea rezilienței naționale, diversificarea surselor de aprovizionare cu energie și protejarea durabilă a resurselor naturale.

Asigurarea securității durabile a resurselor în Republica Moldova necesită un efort concertat și continuu din partea tuturor actorilor implicați. Autoritățile trebuie să accelereze reformele instituționale, să combată corupția și să asigure transparența și responsabilitatea în gestionarea resurselor critice. Este imperativă alocarea de resurse financiare suficiente pentru modernizarea infrastructurii și implementarea tehnologiilor sustenabile, precum și dezvoltarea capacităților naționale de apărare cibernetică și răspuns la amenințările hibride.

Societatea civilă are un rol important în monitorizarea politicilor publice, promovarea educației și conștientizării privind riscurile de securitate și utilizarea responsabilă a resurselor. Implicarea activă a comunităților locale și a mediului academic poate contribui la dezvoltarea unor soluții inovatoare și adaptate contextului național.

Partenerii internaționali trebuie să continue să ofere sprijin tehnic, financiar și operațional, facilitând accesul Republicii Moldova la tehnologii avansate, expertiză și bune practici. Cooperarea regională și integrarea europeană sunt esențiale pentru consolidarea securității energetice, protecția mediului și întărirea capacităților de apărare.

În concluzie, numai printr-un angajament comun, coordonat și susținut la nivel național și internațional, Republica Moldova poate asigura securitatea durabilă a resurselor sale, garantând stabilitatea, prosperitatea și dezvoltarea durabilă a țării în fața provocărilor complexe ale secolului XXI.

Reiesind din concluziile de mai sus, vom remarca și unele recomandări:

1. **Necesitatea unei abordări multidimensionale și integrate pentru securitatea resurselor.** Securitatea resurselor în Republica Moldova trebuie abordată printr-o perspectivă complexă, care să integreze dimensiuni politice, economice, sociale, ecologice și tehnologice. Strategia Națională de Securitate subliniază că provocările actuale sunt diverse și interconectate, necesitând acțiuni coordonate pe multiple planuri pentru prevenirea, minimizarea și neutralizarea riscurilor. Astfel, o abordare multidimensională implică colaborarea între instituții guvernamentale, sectorul privat, societatea civilă și partenerii internaționali, pentru a asigura o gestionare eficientă și durabilă a resurselor critice, precum apa, energia și mediul înconjurător. Integrarea politicilor de securitate cu cele de mediu, economie și dezvoltare socială este esențială pentru adaptarea la schimbările rapide ale mediului de securitate regional și global.
2. **Importanța educației și conștientizării publice privind riscurile și gestionarea resurselor.** Conștientizarea publică joacă un rol crucial în consolidarea securității resurselor. Educația și informarea cetățenilor despre riscurile asociate cu gestionarea ineficientă a resurselor, impactul schimbărilor climatice și amenințările hibride contribuie la creșterea responsabilității sociale și la promovarea unor comportamente sustenabile. Implicarea activă a comunităților locale în procesul decizional și în monitorizarea utilizării resurselor poate spori transparența și poate reduce riscurile de corupție sau abuzuri. Programele educaționale și campaniile de informare trebuie să fie integrate în strategiile naționale pentru a dezvolta o cultură a securității și sustenabilității la nivel național.
3. **Promovarea rezilienței societale și infrastructurilor critice în fața schimbărilor climatice și amenințărilor externe.** Reziliența este un element-cheie pentru a face față impactului schimbărilor climatice, atacurilor cibernetice și altor amenințări hibride. Republica Moldova trebuie să investească în modernizarea infrastructurilor critice – rețele de apă, energie, comunicații – pentru a le face mai robuste și capabile să funcționeze în condiții de criză. De asemenea, este necesară dezvoltarea capacităților de răspuns rapid și coordonat la incidente, inclusiv prin consolidarea sistemelor de alertă timpurie și a echipelor specializate. Reziliența societală presupune și sprijinirea comunităților vulnerabile, asigurarea continuității serviciilor esențiale și promovarea coeziunii sociale pentru a preveni destabilizări interne.
4. **Rolul integrării europene în consolidarea securității resurselor și al întăririi capacității naționale de apărare.** Aprofundirea integrării europene reprezintă un

factor strategic pentru Republica Moldova în domeniul securității resurselor. Alinierea la standardele și practicile europene în materie de securitate, energie, mediu și guvernanță contribuie la creșterea capacității naționale de a gestiona eficient resursele și de a răspunde provocărilor regionale și globale. Participarea la inițiativele și mecanismele de securitate ale UE și cooperarea cu NATO sporesc interoperabilitatea și accesul la expertiză, tehnologii și sprijin financiar. Integrarea europeană susține, de asemenea, reformele instituționale necesare pentru o guvernanță transparentă, responsabilă și eficientă, elemente esențiale pentru securitatea durabilă a resurselor.

Referințe bibliografice

1. SPRINCEAN, S. Securitatea umană și bioetica. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017. 304 p.
2. Hotărârea Parlamentului Nr. HP391/2023 din 15.12.2023 privind aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova. [citat 20.06.2025]. Disponibil: https://presedinte.md/app/webroot/uploaded/Proiect%20SSN_2023.pdf
3. SPRINCEAN, S. Siguranța persoanei în contextul sistemului de asigurare a securității umane. In: *Parteneriatul Estic: spre o comunitate a democrației și prosperității*, Ed. 16. Chişinău: "Print-Caro" SRL, 2023, 1, pp. 98-105.
4. SPRINCEAN, S. *Practici electorale incluzive pentru fortificarea securităţii umane şi siguranţei persoanei*. În: Digest electoral. Revistă de analiză, teorie şi cercetare în domeniul electoral. Ediţia VI. Decembrie 2021, p. 7-22.
5. SANDU, M. *Normativele Republicii Moldova privind calitatea și protecția apelor: parametrii de calitate a apelor de suprafață, subterane și deversarea apei uzate*. (Ghid ştiinţifico-practic). Chișinău: Institutul de Ecologie și Geografie. 2018. 74 p. ISBN 978-9975-3232-2-2.
6. SPRINCEAN, S. *Corelații ale problematicii siguranței persoanei și securității umane cu domeniul drepturilor omului.* În: *Studii și cercetări juridice.* Chișinău: Tipografia Centrală. Partea a 6-a. Subcap. 7.1. 2023, p. 157-170.
7. SPRINCEAN, S.; GRIGORIU, I. *Securitatea umană ca obiectiv de modernizare a Uniunii Europene.* În: Conferința Internațională Jean Monnet: "Cooperarea instituțiilor statului în asigurarea unității naționale". 28-29 martie 2025, Chișinău. / coordonator: Ludmila Roşca. Chișinău: Print-Caro, 2025, p. 189-202.
8. SPRINCEAN, S. *Insecuritatea umană în contextul securității naționale: oportunități de evaluare.* În: Riscuri și amenințări la adresa securității naționale: tehnici de analiză și evaluare. Ghid metodologic. Chișinău: F.E.P. "Tipografia Centrală". 2019. Subcap. 3.5, p. 105-114.
9. SPRINCEAN, S. *Importanța modelelor etice și deliberative în formarea comportamentului politic.* În: Tradiție și perspective în didactica modernă. Vol. 3. Universitatea „1 Decembrie 1918" Alba-Iulia. Alba-Iulia: Aeternitas. 2019, p. 212-219.
10. SPRINCEAN, S., PÎRȚAC, GR., MIHALAȘ, V. *Importanța procesului electoral în cadrul statului democratic.* În: Vector European. 2021, nr. 2, p. 52-57.
11. SPRINCEAN, S., SÎTARI, D. *Politici educaționale universitare europene ca imperative ale dezvoltării durabile și securității umane.* În: Promovarea valorilor social-economice în contextul integrării europene. Ediția a 7-a. Chișinău: USEM (Pulsul Pieței). 2025, p. 507-520.
12. SPRINCEAN, S., COSTA, BRUNO DANIEL FERREIRA. *Theoretical-methodological perspectives in researching person's safety in the context of the necessity of security redimensioning*. În: Promovarea valorilor social-economice în contextul integrării europene. Ediția a 7-a. Chișinău: USEM (Pulsul Pieței). 2025, p. 554-563.

13. SPRINCEAN, S. *Perspective de asigurare a siguranței persoanei în contextul realizării securității umane.* În: Studii Naționale de Securitate. Revistă ştiinţifico-practică. Nr. 1(1), 2020, p. 185-200.
14. SPRINCEAN, S. *Consideraţii privind implocarea tinerilor în alegeri*. În: Digest electoral. Revistă de analiză, teorie şi cercetare în domeniul electoral. Ediţia VIII. Decembrie 2022, p. 7-18.
15. SPRINCEAN, S, CATAN, A., ȚONCU, S. Perspective teoretice asupra promovării securității umane prin mecanisme ale statului de drept. In: *Vector European*. 2022, nr. 2, p. 30-35.
16. SPRINCEAN, S. *Deepening human security and industrial symbiosis in the context of the EU enlargement*. In: Industrial Symbiosis from a technical perspective: challenges and opportunities. Bruxelles, September 10, 2024. Yecla, Spain: Technological Centre of Furniture and Wood of the Region of Murcia (CETEM). COST Action CA22110 Cooperation, development and cross-border transfer of Industrial Symbiosis among industry and stakeholders (LIAISE). 2024, p. 21-27.
17. SPRINCEAN, S. *Cultura securitară a persoanei prin prisma acordului de asociere a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană în contextul pandemiei de COVID-19*. In: *Studiul artelor şi culturologie: istorie, teorie, practică*. 2021, nr. 4(41), pp. 256-260.
18. BLANARU, Mihaela. Gazoductul Iaşi-Ungheni-Chişinău, utilizat aproape la capacitate maximă în această iarnă. 20 ianuarie, 2025. [citat 20.06.2025]. Disponibil: https://info1.md/gazoductul-iasi-ungheni-chisinau-utilizat-aproape-la-capacitate-maxima-in-aceasta-iarna/
19. PARLICOV, Victor. Gazoductul Iași - Chișinău ne-a asigurat securitatea energetică în anul 2022, când GAZPROM a limitat unilateral livrările pentru Republica Moldova. 13.09.2024. [citat 20.06.2025]. Disponibil: https://www.energie.gov.md/ro/content/victor-parlicov-gazoductul-iasi-chisinau-ne-asigurat-securitatea-energetica-anul-2022-cand
20. SPRINCEAN, S. *Prioritățile de securitate națională prin prisma obiectivelor de securitate umană în contextul perspectivei de extindere a UE.* În: Conferința Internațională Jean Monnet "Mecanisme şi modele de adoptare a deciziilor la nivel local/regional/central",19-20 aprilie 2024 / Coord. L. Roşca. Chişinău: Print-Caro, 2024, p. 309-318.
21. SPRINCEAN, S. *Importanța studiului conceptiei securității umane pentru o dezvoltare sustenabilă a societății.* În: Tradiție și perspective în didactica modernă. Vol. 2. Conf. Șt. Int. "Didactica - Tradiție, Actualitate, Perspective". Ed. IV-a. Universitatea „1 Decembrie 1918" Alba Iulia. 18-19.05.2018. București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A. 2018, p. 352-359.
22. SPRINCEAN, Serghei. *Incursiuni securitare de soluționare a conflictului transnistrean în contextul crizei energetice*. În: "Ştiinţă. Educaţie. Cultură". Culegere de articole. Conferinţa ştiinţifico-practică internaţională. A 34-a aniversare a Universităţii de Stat din Comrat. Febr. 2025. / redactor-şef şi editor: Ghenova Svetlana. Vol. 1: Ştiinţe economice. Tehnologii informaţionale, matematică şi fizică. Agricultură şi industria alimentară. Drept şi ştiinţe politice. Comrat: A&V Poligraf. 2025, p. 604-610. ISBN 978-9975-83-334-9.
23. SOHOȚCHI, T.-S., SPRINCEAN, S. Importanța asigurării securității umane pentru fortificarea sistemului electoral al Republicii Moldova. In: *Conferința anuală a Centrului de Instruire Continuă în Domeniul Electoral*. 11.11.2022, Cahul. 2022, pp. 47-60.
24. SPRINCEAN, Serghei, LISNIC, Victoria. Evaluarea impactului programelor-cadru şi monitorizarea domeniului de cercetare şi inovare. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale)*, 2025, nr. 3(183), p. 128-136. (1,0 c.a.) ISSN 1814-31
25. SPRINCEAN, S. *Sporirea securității și siguranței persoanei și progresul domeniului culturii ca deziderate ale Acordului de Asociere RM-UE*. În: Revista Studiul artelor şi culturologie: istorie, teorie, practică. Nr. 1 (38), 2021, p. 243-248.

26. SPRINCEAN, S**.** *The role of personal safety in ensuring the protection of human rights in the Republic of Moldova*. In: Защита прав человека в периоды внешнеполитической напряженности: материалы Всерос. науч-практ. конф. с Междунар. участием (Саранск, 26 мар. 2021 г.). Саранск, 2021. Ч. 1, с. 5-13.
27. SPRINCEAN, S. *Development of conceptual apparatus of the contemporary security studies for better analysis of securing good governance and democracy*. In: Election Integrity and the Quality of Democracy: Challenges and Pathways to Good Governance. The work of the materials of the international scientific conference. Chişinău: CEP USM. 2025, p. 110-123.
28. SPRINCEAN, S. *Conceptual, methodological and bioethical perspectives of strengthening human security in Republic of Moldova.* În: Cross Border Journal for International Studies / Universitatea „Dunărea de Jos" Galați. Vol. 2, nr. 4, 2017, p. 81-94.
29. SPRINCEAN, S. *Știința Deschisă în sprijinul asigurării securității umane și siguranței persoanei*. În: *Știința Deschisă în Republica Moldova*. Ediția 2, 27-28.10.2022. Chișinău. Chișinău: „Print-Caro" SRL, 2022, p. 187-200.
30. SPRINCEAN, S., PÎRȚAC, GR., SYCHEV, A. *Human security and ethics in support for sustainable developmen*t. In: *Vector European*. 2022, nr. 1, pp. 38-42.
31. SPRINCEAN, Serghei; PÎRȚAC, Grigore. *Security identity in support of sustainable human development*. În: Implementarea acordului de asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în contextul demarării procesului de negocieri privind aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Masă rotundă. USEM, 13 februarie 2025, Chișinău / comitetul organizatoric: Catan Petru [et al.]. Chișinău: Pulsul Pieței, p. 58-62.
32. SPRINCEAN, S. Dezvoltarea umană și siguranța persoanei în contextul preocupărilor pentru securitatea umană. In: *Studii şi cercetări juridice.* Chişinău: CEP USM, Partea 7-8. Subcap. 7.1. 2024, pp. 231-239.
33. SPRINCEAN, S. *Perspective de fortificare a securității regionale în contextul aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană*. În: Conferința Internațională Jean Monnet: "Cooperarea instituţiilor statului în asigurarea unităţii naţionale". 28-29 martie 2025, Chişinău. / coord: Ludmila Roşca. Chişinău: Print-Caro, 2025, p. 73-86.
34. SPRINCEAN, S. *Simbioza securităţii şi interesele Republcii Moldova în perspectiva extinderii UE.* Republica Moldova în contextul noii arhitecturi de securitate regională: Materialele conferinţei ştiinţifice internaţionale, 24 mai 2024. Chişinău: AMFA, 2025, p. 32-44.
35. SPRINCEAN, S.; GRIGORIU, I. *Securitatea umană și unitatea națională: tangențe și perspective.* În: Conferința Internațională Jean Monnet: "Cooperarea instituţiilor statului în asigurarea unităţii naţionale". 28-29 martie 2025, Chişinău. / coordonator: Ludmila Roşca. Chişinău: Print-Caro, 2025, p. 118-133.
36. SPRINCEAN, Serghei. *Valențe geostrategice și securitare ale crizei energetice din regiunea transnistreană a Republicii Moldova*. În: „Ştiinţă. Educaţie. Cultură". Culegere de articole. Conferinţa ştiinţifico-practică internaţională. A 34-a aniversare a Universităţii de Stat din Comrat. Febr. 2025. / redactor şi editor: Ghenova Svetlana. Vol. 1: Ştiinţe economice. Tehnologii informaţionale, matematică şi fizică. Agricultură şi industria alimentară. Drept şi ştiinţe politice. Comrat: A&V Poligraf. 2025, p. 597-603. ISBN 978-9975-83-334-9.
37. SPRINCEAN, S., SOHOȚCHI, T-S, MITROFANOV, Gh. *Perspective educaționale privind importanța securității umane și siguranței persoanei în context global.* În: Tradiție și perspective în didactica modernă. Vol. 6. Conf. Șt. Int. „Didactica: tradiție, actualitate, perspective", ed. VIII-a, 20-21.05.2022. Alba Iulia: Aeternitas. 2022, p. 70-74.
38. SPRINCEAN, S., SOHOȚCHI, T.-S. *Human security and personal safety approaches to the contemporary East-European security challenges.* In: Розвиток політичної науки: єв-

ропейські практики та національні перспективи: матеріали Міжнародної XI науково-практичної конференції, Чернівці, 27 травня 2021 року. Чернівці: Технодрук, 2021. с. 149-156.
39. SPRINCEAN, S. *Componenta socio-culturologică a securității umane în contextul dezvoltării sustenabile a sociumului.* În: Revista Studiul artelor şi culturologie: istorie, teorie, practică. Nr. 2 (31), 2017, p. 176-183.
40. SPRINCEAN, S. *The Role of Human Security in Identifying New Perspectives of Development of the Education in the Field National Security*. În: Revista „Current and Future Perspectives on Teaching and Learning". Universitatea „1 Decembrie 1918" Alba-Iulia. Nr. 1 (1), 2019, p. 36-43.
41. SPRINCEAN, S. *Contribuții bioetice la reformarea sistemului de asigurare a securității umane în Republica Moldova*. În: Buletinul ştiinţific al Universităţii de Stat "Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul, Seria "Ştiinţe Sociale". 2018, nr. 2 (8), 2018, p. 41-55.
42. SPRINCEAN, S., SOHOȚCHI, T.-S. *Incursiuni educaționale în cercetarea problematicii securității umane și siguranței persoanei.* În: Tradiţie şi perspective în didactica modernă. Vol. 5. Conf. Șt. Int. „Didactica: tradiție, actualitate, perspective", ed. VII-a, 21-22.05.2021. Alba Iulia: Aeternitas, 2021, p. 149-153.
43. SPRINCEAN, S. *Filosofia supraviețuirii: repere și perspective*. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe politice. Nr. 3, 2019, p. 275-278.
44. SPRINCEAN, S. *Bioetica politică ca perspectivă de extindere disciplinară și metodologică a domeniului bioeticii globale*. În: Tradiţie şi perspective în didactica modernă. Vol. 2. Conf. Șt. Int. "Didactica - Tradiție, Actualitate, Perspective". Ed. IV-a. Universitatea „1 Decembrie 1918" Alba Iulia. 18-19.05.2018. București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A. 2018, p. 345-352.
45. SPRINCEAN, S. *The role of civil unity in the process of ensuring human security in the Republic of Moldova.* In: Правовые аспекты нациестроительства в России: история и современность. Материалы Всероссийской научной конференции с международным участием. 17.04.2020 г. Саранск: ЮрЭксПрактик. 2020, p. 44-51.
46. SPRINCEAN, S. *Provocări securitare în perioada crizei sanitare și pandemiei Covid-19.* În: Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică. Chișinău: Print-Caro, 2020, p. 104-109.
47. SPRINCEAN, S., GRIGORIU, I. *Perspective civilizaționale în procesul de asigurare a securității umane.* În: Promovarea valorilor social-economice în contextul integrării europene. Ediția a 7-a. Chișinău: USEM (Pulsul Pieței). 2025, p. 531-541.
48. SPRINCEAN, S. *Aspecte etice în procesele electorale în perspectiva eficientizării instituțiilor puterii de stat*. În: Impactul sistemului electoral asupra capacității de funcționalitate a instituțiilor puterii de stat din Republica Moldova. Cap. 8. Chișinău: Tipografia Centrală, 2018, p. 118-130.
49. SPRINCEAN, S. *Sustainability of public policies for strengthening personal safety and human security in conditions of political instability in the East-European region*. In: Evaluation of Policies on Social Inclusion, Migration, in particular interventions related to integration. The 2nd PROFEEDBACK Conference. 12-13.09.2022. PROFEEDbook2. COST Action CA20112 PlatfoRm OF policy Evaluation community for improvED EU policies and Better ACKnowledgement - PROFEEDBACK. University of Maribor, Slovenia. 2022, p. 156-164.
50. PISICA, Natalia, NAGAILÂC, Irina. Securitatea resurselor informaționale în mediul rețelelor informatice. In: *Securitatea informaţională*, Ed. 6, 20-21 mai 2009, Chișinău. Chisinau, Moldova: Departamentul Editorial-Poligrafic al ASEM, 2009, Ediția 6, p. 65-68. ISBN 978-9975-75-459-0.

51. SPRINCEAN, S. *Cultura securitară ca fundament al bunăstării societății*. În: Revista Studiul artelor şi culturologie: istorie, teorie, practică. Nr. 2 (35), 2019, p. 148-153.
52. SPRINCEAN, S. *Importanța securității umane în optimizarea politică şi bioetică a managementului crizelor globale*. În: Political Science, International Relations and Security Studies. International Conference Proceedings. The Xth Edition. [Sibiu], 27-29 May 2016, p. 461-470.
53. SPRINCEAN, Serghei. *Researching security issues in the context of methodological and conceptual adjustment needs to new geopolitical realities*. În: Implementarea acordului de asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în contextul demarării procesului de negocieri privind aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Masă rotundă. USEM, 13 februarie 2025, Chişinău / comitetul organizatoric: Catan Petru [et al.]. Chişinău: Pulsul Pieței, p. 53-58. ISBN 978-9975-3683-2-2.
54. SPRINCEAN, S. *Imperativele securitare ale societății contemporane*. În: Perspectivele şi problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației / Prospects and problems of research and education integration into the European area. Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu" Cahul. Vol. VI. Partea 1, 2019, p. 29-33.
55. SPRINCEAN, S. *Libertatea individuală şi siguranța persoanei ca imperative didactice.* În: Tradiție și perspective în didactica modernă. Vol. 4. Alba Iulia: Aeternitas, 2020, p. 263-268.
56. SPRINCEAN, S. *Valențe conceptual-metodologice ale unor categorii și noțiuni specifice domeniului securității.* În: Conferința Internațională "Consolidarea rezilienței sociale prin valorificarea capitalului uman în contextul aderării Republicii Moldova și Ucrainei la Uniunea Europeană", 17-18.10.2024. Chișinău: Editura USM, 2024, p. 219-226.
57. SPRINCEAN, S., TOCARJEVSCHI, A. *Exercitarea controlului asupra sectorului de securitate de către instituțiile politice.* În: Promovarea valorilor social-economice în contextul integrării europene. Ediția a 7-a. Chișinău: USEM (Pulsul Pieței). 2025, p. 521-530.
58. SPRINCEAN, S. Provocări contemporane la adresa securității umane și siguranței persoanei. In: *Statul, securitatea şi drepturile omului în era digitală.* Chişinău: CEP USM, 2023, Volum 1, pp. 202-209.
59. SPRINCEAN, S. *Imperativul promovării securității umane în contextul procesului de integrare europeană a Republicii Moldova.* În: Republica Moldova în contextul oportunităților de modernizare: necesități de democratizare, securitate și cooperare. Cap. 10. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016, p. 139-155.
60. SPRINCEAN, S. *Politica securității umane în Republica Moldova în contextul provocărilor și oportunităților mediului regional de securitate*. În: Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurare a parcursului european. Chişinău: Tipografia Centrală. Subcap. 5.2. 2019, p. 477-497.
61. SPRINCEAN, S., SOHOȚCHi, T.-S. *Ensuring human security in the conditions of the COVID-19 pandemic.* In: Sakharov readings 2021: environmental problems of the XXI century. Часть 1. Минск: ИВЦ Минфина, 2021, p. 95-98.
62. SPRINCEAN, S. *Problematica securității umane în contextul evoluției societății contemporane*. În: Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale. Cap. 4. Chișinău: Tipografia Centrală. 2016, p. 77-94.
63. SPRINCEAN, S., SOHOȚCHI, T-S. *Incursiuni în studiul securității umane și siguranței persoanei*. În: Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației. US «Bogdan Petriceicu Hasdeu». Vol. VIII, partea 1. Cahul: USC. 2021, p. 38-42.
64. SPRINCEAN, S. *Evoluția metodologiei de cercetare în studiile de securitate în contextul noilor provocări geopolitice*. În: Promovarea valorilor social-economice în contextul integrării europene. Ediția a 7-a. Chișinău: USEM (Pulsul Pieței). 2025, p. 542-553.

65. SPRINCEAN, S. Perspective de ajustare a principiilor securității umane în condițiile unui nou context geopolitic. In: *Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*, Ed. Volumul X. Cahul: CentroGrafic, 2023, Vol.10, Partea I, p. 40-44.
66. SPRINCEAN, S, SLUTU, N. *Ajustarea și aprofundarea obiectivelor de securitate umană în contextul fructificării perspectivei de extindere a UE*. În: Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova. Ediția VIII. Chișinău: Pulsul Pieței. 2024, p. 91-96.
67. SPRINCEAN, S. Aspecte securitare ale procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. In: *Securitatea umană și socială în statul democratic*, 27 octombrie 2023. Chișinău: Tipografia „Print-Caro", 2023, p. 25-32.
68. SPRINCEAN, S. *Rolul securității umane în consolidarea sistemului național de securitate*. În: Interconexiunile integrării sociale și consolidarea sistemului național de securitate: Monografie colectivă; colegiul de redacție: Ludmila Roșca [et al.]. Chișinău: Print-Caro. Cap. 11. 2022, p. 329-359.
69. SPRINCEAN, S. *Siguranța persoanei în condițiile necesității asigurării securității în domeniul electoral*. În: Digest electoral. Revistă de analiză, teorie și cercetare în domeniul electoral. Ediția VII. Iunie 2022, p. 6-17.
70. SPRINCEAN, S. *Politici de asigurare a securității umane în condiții pandemice*. În: Top 10 probleme politice a societăţii în contextul pandemiei de coronavirus de tip nou. Chișinău: Tipografia Centrală. Subcap. 2.5. 2022, p. 179-218.
71. SPRINCEAN, S., BECCIU, S. *Perspectiva postmodernă asupra problematicii siguranței omului în contextul provocărilor contemporane*. În: Revista de științe politice și relații internaționale (Institutul de științe politice și relații internaționale „Ion I. C. Brătianu") [București], Tomul XVIII, Nr. 2, 2021, p. 91-100.
72. SPRINCEAN, S. *Imperative bioetice și securitare ca repere în educație și cercetare*. În: Educaţia din perspectiva valorilor. Tom XIV. Summa Paedagogica. Conf. Șt. Int. „Educația din Perspectiva Valorilor", Ed. a X-a, Alba-Iulia. 10-11.10.2018. 2019. București: Eikon, p. 80-85.
73. SPRINCEAN, S. *Unele stringențe și imperative în studiile contemporane de securitate*. În: Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităţilor de securitate şi asigurare a parcursului european. / Republica Moldova în contextul provocărilor interne și externe la adresa securității naționale (Partea a III-a). Chișinău: Tipografia Centrală. 2019. Cap. 1, p. 5-20.
74. SPRINCEAN, S. Modernizarea domeniului securității ca obiect de studiu și disciplină didactică. In: *Studii naționale de securitate*, 2022, nr. 1(5), pp. 18-27.